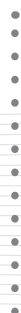

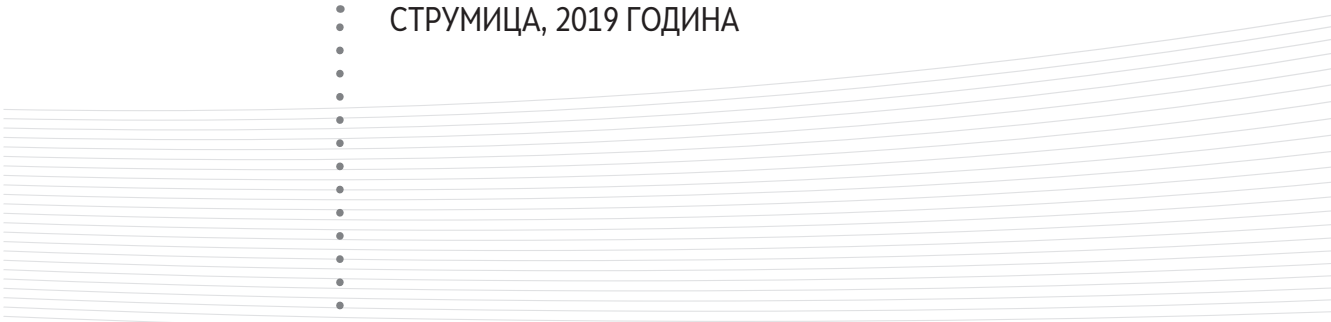
ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА,
КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

3

СТРУМИЦА, 2019 ГОДИНА

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

Издавач:

Друштво за наука, литература, култура и уметност
„Иван Василевски“ - Струмица

Главен и одговорен уредник

Ана Витанова – Рингачева

Редакција

Никола Шимиќ Тонин (Хрвајска)

Марија Павловиќ (Србија)

Урсула Келер (Делсрија)

Олга Лалиќ – Кровицка (Полска)

Васил Дрвошанов (Македонија)

Далибор Плечиќ (Македонија)

Сузана Мицева (Македонија)

Лектура

Васка Кирова

Дизајн на корица

Ване Костуранов

Фотографија на корица

Влатко Деков (од изложбата *Прага Инџима*)

СОДРЖИНА .....

I ПОТРАГА ВО ДВА НОСА	7
„МЛАДИТЕ САКААТ ДА СЕ СЛОБОДНИ И СВОИ. НИКОЈ НЕ САКА ДА БИДЕ ПОД ЈАРЕМОТ НА ДРУГИОТ!“ (Интервју со актиерот Блажоја Чоревски)	8
„ПЛУРАЛИЗМОТ Е ФИКЦИЈА, А КАКО ЌЕ ЈА НАРЕЧЕТЕ ПРИВИДНАТА СЛОБОДА Е СОСЕМА НЕВАЖНО!“ (Интервју со актиерот Драшко Зигар)	14
Интервју со Коста Караманолев, творец на поинаква струмичка чаршиска приказка, „Бербер и бар“	17
II ПРУГА	19
Радомир КОНСТАНТИНОВИЌ. ОСВОЈУВАЊЕТО НА ЕВРОПА „Еџоџични клонови кошџи скокаџи во оџинџи“(Србија)	20
Петер ХАНДКЕ (Десџирија)	23
Надија РЕБРОЊА (Србија)	26
Искра ПЕНЕВА (Србија)	30
Силвија НЕДКОВА (Буџарија)	34
Никола ШИМИЌ ТОНИН. ПЕТКО ШИПИНКАРОВСКИ IN MEMORIAM	37
III ГУНА	41
Мариета ДУКИЌ	42
Снежана СТОЈЧЕВСКА	44

Сузана МИЦЕВА	46
Габриела Мишел МИЛКОВА	50
Мики ДЕЛЕВ	53
Димитар АРНАУДОВ	55
Катерина ГОГОВА	61
Искра ДОНЕВА	62
Видое ПОДГОРЕЦ	63
Митко МАЏУНКОВ	66
Далибор ПЛЕЧИЌ	70
Надица ТРАЈКОВА	73
Наташа ЦОНЕВА-ЛАЗАРЕВСКА	80
Сашо ОГНЕНОВСКИ	87

IV П(Р)ОГЛЕДИ 91

Владе ЕФТИМОВ. СТРАНСТВУВАЊЕТО И СООЧУВАЊЕТО СО ДРУГОСТА (низ компаративистичко читање на романиџе: „Скриена камера“ – Лидија Димковска, „Снегоџ во Казабланка“ – Кица Б. Колбе; со илустраџивни џримери од романоџ „Пророкоџ од Дисканџриџа“ – Драџи Михаџловски и сџудиџаџа „Еџеџџи“ – Кица Б. Колбе)	92
Мерсиха ИСМАџЛОВСКИ. За џромоџиџаџа на романоџ „Некоџ бил џука“ од Николина Јнгова – Шоџова, ДРИМОН, 2019	102
Лилџана ПАНДЕВА. КНИГА ЗА ВОЗРАСНИ И ДЕЦА – КАКО ДА ГИ ДРЕСИРАМЕ МАМА И ТАТО од Владимир Пеџрушевски – Фили	104

Далибор ПЛЕЧИЌ. „ДЕВОЈЧЕ И МЕЧЕ“	107
Љубинка ДОНЕВА. ИГОР КРАЈЧЕВ: ДВАЕСЕТ И ПРВИОТ	109
Максим КАРАНФИЛОВСКИ. ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА КНИГАТА „ГОЛО БРДО“ (по редакција на Андреј Н.Соболев и Александар А.Новик во издание на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ и издавачката кука „Наука“ од Санкт Петербург)	115
V АрТитектура	121
Далибор ПЛЕЧИЌ. ПРАГА ИНТИМА – ИЗЛОЖБА НА ВЛАТКО ДЕКОВ	122
Ана ВИТАНОВА – РИНГАЧЕВА. ПРЕОБРАЗБА НА ЕДНА ПРАСЛИКА (Обид за толкување на муралот „Лузна“ на Никола Пијанманов)	125
Никола ПИЈАНМАНОВ. СКРИЕНИ ОТКРИТИЈА (Кон самостојната изложба на Верица Арајова)	131
Митко ГОГОВ. КРОТКИТЕ ДУШИ ЈА КРИЈАТ НАЈГОЛЕМАТА БОЛКА (Кон шеширската претстава „Крошката“)	134
Васко МАГЛЕШОВ. ЕДЕН МЕСЕЦ НА СЕЛО (слабокожорлива енциклопедија на карактери)	138
Јулијана ВЕЛИЧКОВСКА. АТИЦЕ – ПОСЛЕДНАТА ЖЕНА ШТО ЗБОРУВАШЕ ЗМИСКИ (Кон филмот „Медена земја“ и романот „Човекој што зборуваше змиски“)	141
Ѓургица КОСТАДИНОВСКА. SS-GB - ШТО АКО НАЦИСТИТЕ ПОБЕДЕА ВО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА? (BILLIONS) МИЛИЈАРДИ – ШТО СЕ ОЧЕКУВА ОД ВАС КОГА СТЕ НАЈБОГАТИОТ ЧОВЕК НА СВЕТОТ?	144

Ана ВИТАНОВА – РИНГАЧЕВА

ПРЕОБРАЗБА НА ЕДНА ПРАСЛИКА . . . . .

(Обид за шолкување на муралоџи „Лузна“ на Никола Пијанманов)

Само еднаш имам видено
шолку крваво сонце.
И никогаш повеќе.
Злокобно се сѝушѝаше на обзороѝ,
се чинеше како некој
со нога да ја развалил враѝаѝа од ѝеколоѝ...

Јарослав Сајферѝ⁷

Има еден простор, едно парче спокој во градскиот парк во Струмица каде што често навраќам. Мирно, спокојно место со неколку клупи, една кружна мала бавча засадена со сезонски цвеќиња, а сенка прават големите крошни на големите стари дрвја. Наоколу фрлени догорчиња и по некој отпушок со остаток од кармин на дамата којашто крстосувала овде претходната ноќ. Тука е невообичаено мирно. Понекогаш се наслушнува тапо крцкање на стариот велосипед на човекот којшто секој ден, со кошница полна овошје, поминува отука и по некоја неповрзана реченица

на двајца старци, коишто вообичаено зборуваат за политичките случувања од вчера. Вообичаена слика на едно уморно секојдневие. Меѓу крошните на големите дрвја, назираат прозорците на зградата од минатиот век, подигната во средината на ова спокојно место. Врваницата луѓе коишто секојдневно влегуваа и излегуваа од зградата, никако не можеше да го наруши чудесниот мир што беше всаден тука.

Неодамна, успиениот спокој го вознемири еден призор, сосема поинаков од сè што со децении беше познат екстериер на зградата чиишто сидови

беа безбојни и безживотни. Мигот наликуваше на сцена од некој одамна непостоечки свет, кога голиот и храбар човек ги земал пештерските сидови за свои платна и на нив ги истурал сиот свој бол, страв, агонија и немир. Имав чувство дека некоја совршено вешта рака, со техника наследена од некој свој незнаен предок, создала еден поинаков, трансцендентален свет, навидум далечен и непознат. Бурата од бои се пробиваше низ крошните на дрвјата пред неа. Таа беше толку силна, што имав чувство дека го наслушнувам крикот од нивното свиткување и повторно исправање. Но, тоа го правеа достоинствено, стамено и одважно. Што имаа заедничко овие дрвја коишто се тука со децении и варосаниот сид, што до вчера стоеше само како предна страна на една правоаголна градба од минатиот век? Вештиот уметник со своето дело го одухотворил безживотниот камен, му ја прекрил голоотијата и го преоблекол во нова облека, извезена со познати мотиви. Какво е ова привидение во коешто се најавува некаква борба на две исушени дланки фатени за работ, а под нив провалија или на корења на две столетни дрвја коишто гребаат што подлабоко за да стигнат до капка вода, или пак е тоа некаков крик на малиот и трошен човек, соголен до коска? Се обидувам да го замислам творецот како стои задуман пред белината на којашто треба да се оживеат боите за да почнат да зборуваат. Што ли чувствува тогаш? Дали страв од соочување со платното како огромен каменит сид невозможен за совладување или пак, нетрпение што поскоро да се испразни креативната енергија што треба да се пресоздаде во

дело?! Кој ли е првиот маневар на четката? Дали е тоа ритуално замавнување со коешто се повикува музата, босонога да заигра по платното, или пак е силен увод на четката во бојата, што во допир со платното зачнува дело? Така најверојатно се раѓаат уметничките дела, налик на новороденчиња, коишто кога доаѓаат на свет носат надеж и нов живот.

Делото пред мене како да раскажуваше приказна од некое далечно, незнајно време, но имаше нешто познато во неа. Дланките насликани на пештерите некаде длабоко во древноста, биле одраз на длабоко всадената стравопочит што човекот ја имал пред надмоќната природа. Таа му била сојузник, хранителка, но и закана. Од неа се плашел, ѝ ги усишувал желбите, ја почитувал до степен на божество. Тие далечни приказни денес ни ги раскажуваат камените сидови на пештерите, живописани со цртежите на нашите прародители. Од длабочината на каменот како сè уште да дише пратворецот, како да се наслушнува трепетот на неговата дива рака дури остава трага во утробата на природата. Творецот, сликарот е номад, патник којшто патува низ времето пренесувајќи пораки. Колкава е моќта на човекот-творец, да поминува толку лесно низ времињата, да ги прави сосема ништожни далечините и да се среќава со својот духовен предок?! И таму некаде низ лавиринтите на времето, зад замислените двери се случува средбата на творците. Едниот полугол и бестрашен, со поглед полн со стравопочит кон природата и другиот кревок и трошен, исплашен да не се соочи со мигот кога природата

ќе го истури сиот свој бес. Можно ли е творецот како медиум да ни го покажува тој пат, да ни овозможува средби со оние чиишто пораки не успеавме да ги дешифрираме докрај?! Токму тие, преку цртежите што ги оставале по пештерите, по камените сидови, ни оставиле аманет, опомена дека нашата надмоќ е само лажна умисленост, дека човекот владее со светот.

Современиот човек сака да верува дека е доволно свесен за сопствената големина, но не и да се соочи со вистината дека е мал, трошен и смртен. „Човекот на сон и на јаве ги анализираше одговорите на своите привиденија и не се давал да биде заведен од измамници и во своите колебања ја преднасетувал сета своја интелигенција. Ја барал душата што го дозволувала неговото содејство и сочувство со светот“ велеше Борхес. Создавајќи го својот мурал „Лузна“, Никола Пијанманов во содејство со уметноста сочувствува со човекот кој, занесен од својата, само навидум голема сила, заборава дека е прашина што за миг може да стане невидлива и да исчезне засекогаш. Го насетувам болот со којшто уметникот го создавал ова дело. Како неговите прсти да се зариле во растечената боја и оставиле лузна на платното. А тоа пак, поставено на студениот и нем сид, чиниш се припило за малтерот, како да станале едно, како отсекогаш да си припаѓале. Лузната го пробила платното, пуштила корени до каменот на кој, некогаш некој надарен уметник сликал, ја оставил, ја скаменил својата душа. И така, оваа праслика повторно се враќа на својот природен постамент, на каменот. Ова дело по

којзнае кој пат ја потврдува единствената вистина дека созданието на уметникот *en gros* претставува трага од некои минати светови. Во него се оживува архаичната супстанца на постоењето, што има моќ да се пресоздава, но не и да исчезне.

Во делото на Пијанманов се отсликува едно препознатливо сликарско достоинство, пред чијашто големина човекот останува нем. Уметникот сосема отворено преку делото ги кажува своите сликарски ставови, што се оригинални и автохтони, една визуелна есетика што не приличи на ни една друга. Во долниот дел на сликата на темносина позадина се исцртува дланка што наликува на соголени гранки на суво дрво, а зад неа вжареното и закрвавено сонце. Зошто крвави сонцето пред истоштените и соголени гранки? Човекот, заборавајќи ја колевката што мајката-хранителка му ја направи од листови и гранки за да го стопли, безобсирно ја згази со своите огромни алчни стапала. Со својата неуконост и алчност го вжари сонцето до расипаност, до степен кога топлината ќе му стане најголем непријател, Луцифер којшто ги гори телата до растопување. Од грамадноста на муралот како да зборува обезличениот и полумртов човек, чијшто лик сосема исчезнува, бидејќи сонцето го вжарува до самоспалување, а водата наместо очистување, носи пропаст. Во горниот дел соголена дланка, ковчести прсти, коишто како да сакаат да зграбат нешто, свиткани како да гребат. Со себе носат крв што се растечува од внатрешната страна и се заканува дека ќе му ја одземе светлината на сонцето, ќе го облие во крв, сè дур не

го донесе до степен на помрачување. Дали дланката самата грабајќи не се скаменила, па не може да се протегне за да го дофати животот?! Еден болен спазматичен грч, една драматичност се случува пред очите на набљудувачот. Тој како да очекува дека во секој момент ќе се случи допирот на прстите со врвовите на гранките. Колку болка има во напорот да се досегне до животворниот извор?! Но, што потоа? Дланката е слечена, умртен е нејзиниот дразбен механзам, а гранките оголени, безживотни и суви. Чуму допирот, кога крвотокот пресушил и оставил само лузни? Ако пак дланката е крошната од дрвото на животот што сега е само сеќавање на рајот од Едемската градина, тогаш се оживува алузијата дека од неа останал само споменот. Моментот кога се разделуваат една од друга (дланката или крошната) е моментот кога човекот сам се протера од рајот и по своја заслуга го доби земниот живот. Токму тука, на земјата, наместо да ја заочува природата за да им ја остави во наследство на своите потомци, тој од дрвото изделка крст за сопственото распетие.

Полидимензионална може да биде симболиката на едно вакво уметничко дело. Првиот впечаток што ненамерниот минувач го добива набљудувајќи го муралот е чувството на зазор, но зазорот како чувство на одвратност и зазорот дефиниран како чувство на срам. Одвратноста или одбивноста се појавува како недокрај дефинирано чувство, кога оддалеку се обидуваме да ја дешифрираме идејата на авторот. Но, веднаш откако ќе се смири првиот наплив на чувства во афект, она што потоа

следува е вистинското соочување со самите себе, односно момент на идентификација, ЈАС и огромното платно пред мене. Тогаш тоа платно станува просторот во кој сите ние опстојуваме, но сега го гледаме пред нас, огромен, застрашувачки реален, како да нè опоменува дека сме на чекор до провалијата од којашто никој жив не се вратил. Застанати пред платното се обидуваме да дојдеме до одговорите на прашањата од кои всушност се состои нашиот живот. Како освестуваме, така одсвонува мислата на Арнолд Хаузер: „И што може да значи уметноста за некој што во животот не е вpletен длабоко, страствено и опасно како самиот уметник и којшто не ја цени од гледиште на животот? Таа е помошничка само на оној што од неа бара помош, којшто ѝ пристапува со намерите на совеста, на сомневање и неспокојни очекувања. Таа има нешто да му каже само на оној што ќе ја праша за нешто; за оној што не ја прашува – таа е без секаков одговор...“ Гледајќи ја згрчената ковчеста дланка, што како да бара спас во допирот со оголените гранки на дрвото, нè преплавува чувството на срам, од самите себе од тоа, како успеавме со нашите крволочни заби да ја прегриземе артеријата што хранејќи нè со крв, нè хранеше со живот. Како човек да се скрие од себе кога свртувајќи се, насекаде ги гледа сличните нему?! Пред нас како да оживува митската парадигма за прогонството од светот и во светот, од себе и кон себе. Обидот да се оддалечиме од муралот, од почеток е осуден на пропаст, бидејќи колку повеќе бегаме од него, тој се исправа пред нас, уште појасен, застрашувачки голем. И тогаш започнува

нашето бегство, да се оддалечиме, да се преправаме дека ниту сме виделе, ниту сме чуле. Но, невозможно е, бидејќи лузната одамна ја носиме во нас, но сега сакајќи да зграбиме повеќе, со

сопствените нокти заривме длабоко, толку длабоко што ги раскрвавивме сопствените утробы. И наместо да ги носиме во нас новите рожбы, ние ги осквернавивме, па почнаа да плукаат крв.

*Како шито дрвото ја повторува својата крошна
во крошната на своите корења
шаму долу под глината,
и така уште долго живее
откако дрвото паднало,
можеби и на луѓето по смртта
им останува ронка живо
шаму долу под земјата
врз којашто сиееле и ширеле раце.*

Тежина на глината,

Јарослав Сајферш⁸

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ . . . . .

Издавач:

Друштво за наука, литература, култура и уметност
„Иван Василевски“ - Струмица

Адреса:

Списание за наука, литература, култура и уметност „Зенит“
ул. „Стив Наумов“ бр.40 Струмица

Е-адреса:

zenitispisanie@gmail.com
Тел: 071/245-155

Трансакциска сметка:

Еуростандард банка: 370031100242654

Компјутерска и графичка подготовка:

„Графосервис“ - Струмица

Печати:

„Графосервис“ - Струмица

Тираж:

300 примероци